

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI
PUBLICATIONS OF THE FACULTY OF LETTERS, ISTANBUL UNIVERSITY

İSLÂM TETKİKLERİ ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

(REVIEW OF THE INSTITUTE OF ISLAMIC STUDIES)

Müdür — Editor
Prof. M. Tayyib GÖKBİLGİN

CİLD — VOLUME : VI
CÜZ — PARTS : 3-4
1976

Edebiyat Fakültesi Basımevi
İSTANBUL
1976

Milletlerarası Birinci İslâm İktisâdiyâtı Kongresi
(Mekke, 21-26 Şubat, 1976)

First International Conference on Islamic Economics

Mustafa BİLGE

Milletlerarası Birinci İslâm İktisâdiyâtı Kongresi Suudî Arabistan'ın Mekke şehrinde 21-26 Şubat, 1976 (21-26 Safer, 1396) tarihleri arasında akedildi. Mekke'de Inter-Continental otelinde cereyan eden kongreyi Cidde Melik Abdülaziz Üniversitesi tertip etmişti. Sayıları 35 i bulan tebliğler Arapça ve İngilizce dilleriyle okundular¹. Okunan her tebliğin nihayetinde mevzuun derinleşmesine yardımcı olan kritikler yapıldı. Başta Kral Halid olmak üzere Suudî Arabistan idarecileri kongreye karşı büyük alâka gösterdiler.

Kongrede müzâkereleri yapılan tebliğler genel olarak şu 9 kategoriye ayrılıyordu :

- 1 İslâm Ekonomisinin mefhum ve metodolojisi.
- 2 İslâm Ekonomisine ait muasır literatürün tetkiki.
- 3 İslâmî bir cemiyette istihsal ve istihlâk nazariyeleri.
- 4 Modern Ekonomide İslâm devletinin rolü.
- 5 İslâm hukuku çerçevesinde sigorta.
- 6 Faizsiz banka sistemi.
- 7 Zekât ve mâlî siyâset.
- 8 İslâm çerçevesinde ekonomik kalkınma.
- 9 İslâm Ülkeleri arasında ekonomik işbirliği.

¹ Kongreye sunulmuş olan tebliğlerin metinlerini İslâm Araştırmaları Enstitüsü kütüphânesinde görmek mümkündür.

Cumartesi, 21 Şubat, 1976, Açılış günü.

Kongrenin açılışında Kur'ân-ı Kerîm okundu. Yüksek öğretim bakanı Hasan Âl el-Şeyh Suudî Arabistan kralı Halid b. Abdülaziz'in mesajını okudu. Daha sonra kongreyi tertib eden idarecilerin konuşmaları yer aldı. Bu arada Melik Abdülaziz Üniversitesi rektörü Dr. Ömer Zübeyir ve Aligar Müslüman Üniversitesi rektörü vekili Dr. A. Husro birer konuşma yaptılar.

Pazar, 22 Şubat, 1976. Birinci gün.

Kongrenin birinci gününde sâdece merkez salonda ve İbn-i Rüşd salonunda tebliğler okundu. Daha sonra İbn-i Sinâ salonu da kullanıldı ve aynı anda 3 salonda müzâkerelere devam edildi.

İslâm Ekonomisinin mefhum ve metodolojisi.

İbn-i Rüşd salonu.

Başkan : Dr. Muhammed Rifat Finays

Başkan Yrd. : Dr. Mirza Nûrülhüdâ

Raportör : Dr. Cemal Bedevî

Birinci celse : 8.30 - 10.30

Dr. M.S. Fencerî : İslâmda İktisat yolu.

Dr. Ahmed Assâl : İslâmda iktisat nizamı.

İkinci celse : 11.00 - 12.30

Şeyh Menna' el-Kattân : İslâm İktisâdının mefhumu ve metodu.

İsâ Abduh : Kur'an ve hadiste iktisâdî prensipler.

Üçüncü celse : 16.30 - 18.00

Dr. İsmail Farûkî : İslâmda iktisat ve insan

Dr. Ferîd Neccâr : İslâm ekonomisinin metodolojisi,

Nazarî model sistemi.

Merkez Salon

İslâm Ekonomisine ait muasır literatürün tetkiki.

Başkan : Dr. Ahmed Ali

Başkan Yrd. : Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş

Raportör : Dr. Faiz el-Habîp

Birinci celse : 8.30 - 10.30

Dr. M. Necâtullah Sıddîkî : İslâm Ekonomisi muasır literatürü üzerinde bir araştırma.

Prof. Dr. Sabahâddin Zaim : Son elli senede Türkçe yazılmış İslâm Ekonomisi literatürü üzerinde bir araştırma.

Dr. Mustafa Bilge : İslâm Ülkeleri iktisat tarihi için bir kaynak olarak Osmanlı Arşivleri.

Pazartesi, 23 Şubat, 1976. İkinci gün.

İbn-i Rüşd salonu.

İslâm Ekonomisinin mefhum ve metodolojisi.

Başkan : Dr. Muhammed Fınavs

Başkan Yrd. : Dr. Mirza Nûrulhüdâ

Raportör : Dr. Cemal Bedevî

Birinci celse : 8.30 - 10.30

Dr. Muhammed A. Sakr : İslâm İktisâdı, Mefhumlar ve esaslar

Dr. Hâşim Samerrâ'î : Başlangıçta ve tatbikatta İslâm İktisâdî-yâtının mâlî yönü üzerinde bazı düşünceler.

İkinci celse : 11.00 - 12.30

Müzâkere ve Teklifler.

İstihsal ve İstihlâk.

Başkan : Dr. İhsan R. Sıddîkî

Başkan Yrd. : Dr. İbrahim Ayâgî

Raportör : Dr. Ahmed Katnânî

Üçüncü celse : 16.30 - 18.00

Dr. Enes Zerka : Sosyal refahın işlemesi ve müstehliklerin davranışları; muhtelif meselelerin islâmî çözümü.

Merkez Salon

Modern Ekonomide İslâm Devletin rolü.

Başkan : Dr. Mehdi b. Abbûd

Başkan Yrd. : Dr. İsmail Nevvâb

Raportör : Ezherî Zâhiri

Birinci celse : 8.30 - 19.30

Dr. Ömer Çapra : İslâm Devleti ve Ekonomideki rolü.

Şeyh Muhammed Mubârek : İslâm İktisadiyatında Devletin müdâhelesi.

İkinci celse : 11.00 - 12.30

İcâz Şâfi Geylânî : İslâm Ekonomisinin siyâsî tatbikatı, yüksek ve alçak yol stratejileri.

Üçüncü celse : 16.30 - 18.00

Müzâkere ve teklifler.

İbn-i Sînâ Salonu

İslâm Hukuk çerçevesinde Sigorta.

Başkan : Dr. Râşid Raca

Başkan Yrd. : Dr. Ali M. İydidârî

Raportör : Dr. M. Faruk Nephân

Birinci celse : 8.30 - 10.30

Şeyh Mustafa Zerka : Sigorta sistemi; Sigorta sisteminin modern ekonomide ve İslâm hukukundaki yeri.

Dr. Ahmed Fehmi Ebu Sünne : İslam ve Sigorta

İkinci celse : 11.00 - 12.30

Şeyh Ali Hafif : Sigortanın İslâm Hukukunda hükmü ve genel esasları.

Dr. Cafer Şâhidî : İslâm fıkhında sigortanın hükmü ve mezheplerin görüşleri.

Dr. Ali Cemal Avad : İslâm hukuku çerçevesinde Sigorta.

Üçüncü celse : 16.30 - 18.00

Dr. A. Nâsır Attâr : Sigorta hususunda İslâm Hukukunun hükmü.

Dr. Celâl Seyyâd : Sigorta ve bazı şüpheler.

Salı, 24 Şubat, 1976. Üçüncü gün.

İbn-i Rüşd Salonu.

İstihlâk ve İstihlâk.

Başkan : Dr. İhsan R. Sıddîkî

Başkan Yrd. : Dr. İbrahim Ayâgî

Raportör : Dr. Ahmed Katnânî

Birinci celse : 8.30 - 10.30

Dr. Hasan Belhî : İslâm'da bedel.

Dr. Münzir Kahf : İslâm Cemiyetinde müstehliğin davranışı nazariyesine ilâveler.

İkinci celse : 11.00 - 12.30

Dr. Ali Abdürresûl : İslâm çerçevesinde istihlâk yolları

Müzâkere ve teklifler

Faizsiz Banka Sistemi.

Başkan : Şeyh Ahmed S. Camecûm

Başkan Yrd. : İbrahim Lütfî

Raportör : Dr. Hasan Belhî

Üçüncü celse : 16.30 - 18.00

Mahmûd Ebu Suûd : Faizsiz bankacılık.

Dr. Mirza Nûrühüdâ : İslâm ekonomisi ve Modern ekonomi üzerinde bazı düşünceler.

Merkez Salon

Zekât ve Mâlî Siyâset.

Başkan : Dr. S.A. Minâfî

Başkan Yrd. : Dr. Ahmed İbrahim

Raportör : Dr. Yunus Batrik

Birinci celse : 8.30 - 10.30

Dr. Yusuf Karadâvî : İktisâdî müşkilâtı yenmede zekâtın tesiri.

Dr. Âtîf el-Seyyid : İslâmın ilk devirlerinde zekâta vergi adaleti fikri.

İkinci celse : 11.00 - 12.30

Dr. Hasanüzzamân : Zekât ve malî politika.

Doç. Dr. Salih Tuğ : Zekâtın yeniden merkezileştirilmesi ve ferdî hürriyet.

Üçüncü celse : 16.30 - 18.00

Dr. Muhammed Abdüsselâm : Zekâtın tatbikinde maliye ve muhasebe esaslarının rolü.

Merkez Salon. saat. 20.00.

Zekât ve genel iktisat prensipleri üzerine konferans

Dr. Yusuf Karadâvî

İbn-i Sînâ Salonu.

İslâm Çerçevesinde Ekonomik Kalkınma.

Başkan : Dr. Ali Muhammed Husro

Başkan Yrd. : Dr. Dillar Nûr

Raportör : Dr. Ahmed S. Osman

Birinci celse : 8.30 - 10.30

Hurşid Ahmed : İslâm çerçevesinde ekonomik kalkınma; strateji esasları üzerine bazı notlar.

• Dr. Bakûr el-Amrî : Modernizasyon ve İslâm dünyası; (Nazari bir analiz).

İkinci celse : 11.00 - 12.30

Dr. Hamdi Abdülhâdî : İslâm tefekküründe kalkınma idaresinin esasları.

İslâm Hukuku çerçevesinde Sigorta.

Başkan : Dr. Raşid Raci

Başkan Yrd. : Dr. Ali İytidârî

Raportör : Dr. M. Farûkî Nephân

Üçüncü celse : 16.30 - 20.00

Müzâkere ve teklifler

Çarşamba, 25 Şubat, 1976. Dördüncü gün.

İbn-i Rüşd Salonu

Faizsiz Banka sistemi.

Başkan : Şeyh Ahmed Camcûm

Başkan Yrd. : İbrahim Lütfi

Raportör : Dr. Hasan Belhî

Birinci celse : 8.30 - 10.30

Dr. Muhammed Üzeyir : Faizsiz bankacılık üzerinde mefhuma ve tatbikata ait birkaç nokta.

Dr. Mubid el-Cerhî : Faizsiz para ekonomisinin nisbî tesiri; kâğıt para durumları.

İkinci celse : 11.00 - 12.30

Dr. Ahmed A. Neccâr : İslâm hukuku çerçevesinde banka muameleleri.

Dr. Tevfik el-Şâvî : İslâm kalkınma bankasının üstün tarafları.

Üçüncü celse : 16.30 - 18.00

Dr. Afzalurrahman : Faizsiz bir bankanın esasları ve teşkilâtı.

Merkez Salon

Zekât ve Mâlî Siyâset.

Başkan : Dr. S.A. Minaî

Başkan Yrd. : Dr. Ahmed İbrahim

Raportör : Dr. Yunus Batrik

Birinci celse : 8.30 - 10.30

Dr. F.R. Ferîdî : Zekât ve mâlî siyâset.

Dr. A.M. el-Said : İslâm devletinde mâlî idare müesseseleri

Müzâkereler ve teklifler.

İbn-i Sînâ Salonu

İslâm Ülkeleri arasında ekonomik yardımlaşma.

Başkan : Dr. Muhammed Nasır

Başkan Yrd. : Dr. Ömer Nureddin

Raportör : Dr. Zafer İshak Ensârî

Birinci celse : 8.30 - 10.30

Dr. Ziyâuddin Ahmed : İslâm Ülkeleri arasında ekonomik yardımlaşma (Serbest ticarî bölge veya birleşik gümrükler modeli)

Hasan Abbas Zeki : İslâm devletleri arasında iktisâdî yardımlaşma.

İkinci celse : 11.00 - 12.30

Dr. Kadri el-Arabî : Kalkınan İslâm milletleri için bölgesel planlama.

Dr. Ahmed Abdülmâcid : İslâm ülkeleri arasında ekonomik yardımlaşma stratejisi.

Üçüncü celse : 16.30 - 18.00

Müzâkere ve teklifler

Perşembe, 26 Şubat, 1976. Beşinci gün. Büyük salonda kapanış.

Kapanıştan sonra sunulan tebliğlerin ışığı altında özetle, şu kararlar alındı :

1 İslâm Dünyasındaki Üniversiteler İslâm Ekonomisinin kendi bünyelerinde ayrı bir kürsü halinde okutulması üzerine eğilmelidirler.

2 Cidde'de bulunan Abdülaziz Üniversitesi bu hususta üzerine düşeni yapacak ve İslâm Ekonomisi çalışmaları için milletlerarası bir merkez kuracaktır. Bu merkez bir heyet tarafından idare edilecek ve bu heyetin azaları muhtelif İslâm Ülkelerindeki İslâm fıkıhı ve Ekonomi âlimleri arasından seçilecektir. Bu merkez yüksek seviyede ilmi araştırmalar yaptıracak veya yapılan araştırmalara iştirâk edecektir. Aşağıdaki esaslar araştırma merkezinin gayeleri arasında bulunaçaktır :

a. İslâm Ekonomisi ile ilgili muhtelif lisânlardaki eserlerin toplandığı geniş bir ihtisas kütüphanesi kurulacak, kataloglar bastırılacaktır.

b. Araştırmalar idare edilecek veya yapılmakta olan araştırmalarla ilgilenilecek, İslâm Üniversitelerin de okutulmak üzere kitaplar hazırlanacak ve bastırılacaktır. Ayrıca Dünya Üniversitelerinde bu dersi okutacak öğretim görevlileri yetiştirilecektir.

c. İlgilendikleri mevzularda araştırma yapmak isteyen müslüman ilim adamlarına burslar ve davetiyeler temin edilecektir.

d. Muhtelif Üniversite ve Enstitüler arasında İslâm Ekonomisi dalında araştırma yürütenler arasında işbirliği temin edilecek.

e. İslâm Ekonomisi ile ilgili tezler ve mecmualar basılacak.

f. Üniversitelerinde İslâm Ekonomisi kürsüsü kurmak isteyenlere yardımlar yapılacak, öğretim üyeleri gönderilecek, konferans ve seminerler tertip edilecektir.

3 Milletlerarası İslâm İktisâdiyâtı konferansı her iki senede bir toplanacak. Ancak bu arada seminerler yapılacaktır.

4 Merkezi Cidde'de Melik Abdülaziz Üniversitesinde bulunacak olan daimî bir İslâm İktisâdiyâtı Konferansı sekreterliği kurulacak ve bu sekreterliğin idaresi aktedilmiş olan konferansın divan başkanı veya onun tayin edeceği bir kimseye tevcih edilecektir. Yapılacak olan seminerlerin ve kongrelerin hazırlıkları bu daimî sekreterlik tarafından yürütülecektir.

5 İslâm fihkî ve ekonomi mütehassıslarından müteşekkil bir heyet riba ve spekülasyondan uzak bir sigorta sistemi geliştirecek ve bu model bugünkü ticârî sigorta sisteminin yerine kaim olacaktır.